

TIBBIYOT SOHASIDA O'ZBEK TILINING QO'LLANISHI VA ATAMASHUNOSLIK MASALALARI

SABOHAT SAFARALIYEVA ADXAM QIZI

TDTU 1-kurs talabasi

Tel: +998885378878,

e-mail: safaraliyevasabohat08@gmail.com

ILMIY RAHBAR: Alimova Komila Dekanovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada tibbiyot sohasida o'zbek tilining qo'llanish darajasi, tibbiy terminlarning o'zbekchaga moslashtirilishi, atamashunoslikdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari yoritilgan. Tadqiqot tibbiyot mutaxassislari, talabalari va tarjimonlar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: o'zbek tili, atamashunoslik, tibbiy terminlar, tarjima, tibbiyot, ona tili, ilmiy nutq.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida tibbiyot sohasi jadal rivojlanmoqda, ilmiy axborotlar hajmi esa keskin ortib bormoqda. Bu jarayonda o'zbek tilida ilmiy izlanishlar olib borish, zamonaviy tibbiyot terminlarini ona tiliga moslashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Tibbiyot terminlari asosan lotin, yunon, rus va ingliz tillaridan o'zlashtirilgan bo'lib, ularni milliy tilga to'g'ri va aniq tarjima qilish, klinik amaliyotda qo'llash alohida e'tibor talab qiladi. Shu sababli tibbiyot atamalarining yagona standartini yaratish hamda ularni qo'llash bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Tibbiyotda o'zbek tilining qo'llanishi

O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimida o'zbek tili keng qo'llanadi. Bemor bilan muloqot, tibbiy hujjatlar, kasallik tarixini yozish, elektrondagi klinik yozuvlar ko'p hollarda o'zbek tilida yuritiladi. Shu bilan birga ilmiy maqolalar, o'quv adabiyotlari ko'pincha rus yoki ingliz tilida yozilishi sababli, tibbiy terminlar o'zbek tilida bir xil qo'llanmasligi kuzatiladi.

O'zbek tilida qo'llanadigan tibbiy nutqning asosiy talablari:

- tushunarli va aniq mazmun ifodalanishi;
- terminlar izchilligi va yagona standartda bo'lishi;
- ilmiy uslubga rioya qilish;
- bemor uchun qulay kommunikativ yondashuv.

Tibbiy terminlar va ularning shakllanish manbalari

Tibbiyot atamalari asosan:

- lotin va yunon tillaridan (anatomik terminlar: mandibula, maxilla, pulpa),
- ingliz tilidan (zamonaviy tibbiy texnika: scanner, monitor, laser),
- rus tilidan (amaliy atamalar: analiz, diagnoz, protsedura) kelib chiqqan.

Ko'plab terminlar o'zbek tiliga tarjima qilish yoki to'g'ridan-to'g'ri qabul qilish yo'li bilan kirgan. Masalan:

- pulpa – tish ildizi
- gingivit – milk yallig'lanishi
- karies – tish qattiq to'qimning asta sekin yemirilishi
- analiz – tahlil
- diagnostika – tashxis qo'yish jarayoni

Atamashunoslikdagi muammolar

Tibbiyot atamalarini o'zbek tilida qo'llashda ayrim muammolar mavjud:

1. Bir terminning bir necha variantda ishlatilishi (masalan: analiz–tahlil, diagnostika–tashxis).
2. Ba'zi mutaxassislar lotincha-ruscha terminlarga ko'proq murojaat qiladi.
3. Tarjima jarayonida ma'no buzilishi yoki noto'g'ri qo'llanish holatlari uchraydi.

. Muammolarni bartaraf etish yo'llari

Tibbiy atamalarni o'zbek tilida to'g'ri qo'llash uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- Tibbiyot terminlarining yagona izohli lug'atini yaratish va uni muntazam yangilab borish.
- O'quv adabiyotlari va ilmiy maqolalarda terminlarni standartlashtirish.
- Talabalarga tibbiy atamashunoslik bo'yicha maxsus mashg'ulotlar tashkil etish.
- Ilmiy maqola, darslik, dissertatsiyalarda lotincha atamalar bilan birga o'zbekcha izoh berish.
- Bemor bilan muloqotda soddaroq va tushunarli o'zbekcha iboralardan foydalanish.

Xulosa

Tibbiyot sohasida o'zbek tilining qo'llanishi nafaqat bemor bilan to'g'ri muloqotni ta'minlaydi, balki ilmiy fikrni ona tilida ifodalash, yangi tadqiqotlar yaratish va tibbiy bilimlarni keng ommaga yetkazishda muhim ahamiyatga ega. Atamashunoslik masalalarini chuqur o'rganish, tibbiy terminlarni standartlashtirish va milliy ilmiy adabiyotlarni boyitish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurahmonov G., Madvaliyev A. O'zbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2020.

2. Mamatqulova N. Tibbiy terminologiya va uning shakllanishi. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2021.
3. Sayfullayeva R., Mengliyev B. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent, 2015.
4. Jo'rayev O. "Tibbiyot sohasida o'zbek tilining qo'llanishi masalalari", Filologiya va til o'qitish jurnali, №2, 2022.
5. Azizov O. "Tibbiyot terminlarining o'zbek tilidagi ekvivalentlari va tarjima muammolari", O'zbek tili va adabiyoti jurnali, №3, 2023.
6. Turaeva M. "Tibbiy atamalarni standartlashtirish masalalari", Fan va innovatsiya jurnali, №1, 2021.
7. Soliyeva S. Lotincha tibbiy terminologiya asoslari. – Toshkent: TTA nashriyoti, 2019.
8. Xolmurodova D. "Stomatologiya terminlarining lingvistik tahlili", Yosh olimlar ilmiy to'plami, 2024.
9. Rasulov K. "Tibbiy hujjatlarda o'zbek tilidan foydalanish madaniyati", Tibbiyot va tilshunoslik jurnali, 2023.